

Yanık Merkezlerinin Sorumluluğu Hangi Ana Dala Ait Olmalıdır?

Prof. Dr. Kaya Yorgancı ve Doç. Dr. A. Çınar Yastı' dan istenilen bilirkişi raporunun incelenmesinden sonra 24.11.2010 tarihli TCD Yönetim Kurulu'nda oy birliği ile aşağıdaki görüş ve tutum kararı alınmıştır.

TCD Yönetim Kurulu Akut yanık hastasının izlem ve tedavisinin genel cerrahlar veya plastik cerrahlar tarafından yapılması gerektiği konusu ölkemizde tartişla gelen bir konudur. Sağlıklı bir görüş oluşturabilmek için konunun birden fazla yönünün irdelenmesi gerekir. Bunlar;

1. Yanık yaralarının toplum bazında önemi, boyutu,
2. Erken ve geç dönem yanık tedavisinin temel ilkeleri,
3. Ölkemizde hâlihazırdaki yanık ünite ve merkezlerindeki durum,
4. Avrupa' da ve Dünya' da Genel Cerrahi ve Plastik Cerrahi Uzmanlık eğitim müfredatlarının irdelenmesi,
5. Ölkemiz uzmanlık derneklerinin görüşü,
6. Sağlık eğitimi ve saplık hizmeti sunumunun önemli bir tarafı olan Sağlık Bakanlığının bu konudaki görüşleridir. (eğitim ve hizmet alanında ayrı ayrı olmak üzere)

Bahsedilen 6 başlık aşağıda detayları ile incelenecek ve nihai olarak nesnel bir görüş oluşturulmaya çalışılacaktır.

Yanık yaralanmasının toplum bazında önemi, boyutu

Yanık, ölkemizde ve Dünyada önemli bir halk sağlığı sorunudur. Gelişmiş ölkelerde sıklığı giderek azalmakta iken ölkemizde yanık sıklığının azaldığına dair bir veri veya görüş mevcut değildir. Çocuk yaş grubu, yaşlılar, düşük sosyoköltürel düzey, kalabalık aile yapısı gibi yanık sıklığını artıran faktörler düşünüldüğünde ölkemizde yanık yaralanması sorun olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Yanık yaralanmalarının önemli bir kısmı ayaktan tedavi edilebilen yanıklardır. Bu hastalarda pratisyen hekimler, aile hekimleri tarafından kolaylıkla tedavi edilebilir. Ölkemizdeki pratik uygulamada bu yöndedir. Acilde çalışan hekimler de bu hastaları tedavi edebilmektedirler.

Ancak yanık hastalarının % 10' luk bir kısmını oluşturan grup hastaneye yatırılarak tedavi edilmelidir. Orta ve ağır şiddetteki bu hasta grubu genellikle erken dönemde yoğun bakım gereksinimi duyar. Bu hastalara erken dönemde uygulanan tıbbi ve cerrahi tedaviler hayat kurtarıcı olduğu gibi yanlış veya eksik tedaviler hastanın hayatını kaybetmesine neden olabilir.

Erken ve geç dönem yanık tedavisinin temel ilkeleri

Ciddi yanık yaralanması uzun bir tedavi süreci gerektirir. Yanık yüzdesi başına bir gün olarak hesaplanan hastanede kalış süresi % 40-50 yanığı olan bir hastada 2 aya kadar uzayabilir. Hastanedeki ilk günler genellikle yoğun bakım gerektirir. Bu süreç içerisinde fazla miktarda sıvı ve kan ürünü kullanımı, mekanik ventilasyon, kalp ve solunum destekleyici ilaçlar, çeşitli profilaktik ajanlar, enfeksiyon varlığında antibiyotik ve antifungal ajan kullanımı, parantral ve enteral beslenme sıklıkla gerekli olan temel tedavi yaklaşımlarıdır. Bu süreç içerisinde multidisipliner bir yaklaşım çok önemlidir. Hasta ünite veya yanık merkezine yattığı günden itibaren tüm tedavi süreci planlanmalı ve cerrahi tedavi, ağır tedavi, fizik tedavi ve rehabilitasyon süreci belirlenmelidir. Hastanede kalış süreci boyunca hasta her türlü komplikasyona açıktır ve bazen bu komplikasyonlar zamanında tanınıp tedavi edilmez ise hayatı tehdit eder konuma gelebilir. Hastanede yatan bir yanık hastasında temel amaç en kısa zamanda, en az morbidite ve fonksiyon ve kozmetik kayıp ile hastayı hastaneden çıkarmaktır.

Yanık hastası hastaneden çıktıktan sonrada bazen yıllar alabilen rehilitasyon ve rekonstrüksiyon süreci gerekli olur. Yine bu dönemde de multidisipliner yaklaşım önemlidir. Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi,

Fizik Tedavi ve rehabilitasyon, Psikiyatri mutlak birlikte çalışmaları gereken uzmanlık alanlarıdır. Hastane dışında, uzun dönemde yanık hastasının izlem ve tedavisinde temel amaç hastayı normal hayata en kısa sürede, en az fonksiyonel, psikolojik ve kozmetik kayıp ile kavuşturmaktadır.

Ülkemizde hâlihazırdaki yanık ünite ve merkezlerindeki durum

Ülkemizde yanık tedavisi uzun yıllar gerekli ilgiliyi görmemiştir. Bu nedenle yaşaması mümkün olan hastaların kaybedildiği birçok hastanın deyim yerinde ise ortada kaldığı, gerekli etkin ve doğru tedaviyi alamadığı ne yazık ki bir gerçektir. Ancak son yıllarda özellikle Sağlık Bakanlığı'nın çabaları ile yanık tedavisi konusu gündeme gelmiş ve ülkemizde hızla yanık üniteleri ve merkezleri açılmaya başlamıştır. Bu ünite ve merkezlerde verilen izlem ve tedavi hizmetlerinin niteliği istenen ideal düzeyde değilse de hızlı bir iyileşme ve yanık konusundaki farkındalığın arttığı gözlenmektedir.

Sağlık bakanlığı bir önceki paragrafta bahsedilen iyileştirme çalışmaları içerisinde yanık izlem ve tedavisinin primer sorumluluğunun genel cerrahlara vermektedir. Bu yaklaşımdaki temel prensip kritik durumdaki yanık hastalarının öncelikle yoğun bakım, izlem ve tedavisi gerekliliği ve bu noktada genel cerrahi uzmanlarının böyle bir yaklaşıma daha yatkın olduğu düşüncesidir. Bu nedenle son yıllarda yeni açılan veya yeniden yapılandırılan yanık ünite ve merkezlerine bakıldığında genel cerrahi uzmanlarının primer sorumluluğu aldıkları görülecektir.

Yukarıda bahsedilen iyileştirme çabalarının sürekli olması ve yanık tedavisinin istenilen ve özlenen ideal koşullara kavuşturulması en büyük özlemimizdir.

Avrupa’ da ve Dünya’ da Genel Cerrahi ve Plastik Cerrahi Uzmanlık Eğitim müfredatlarının irdelenmesi

Avrupa’da tıp fakültesinden mezuniyetten sonra uzmanlık eğitiminin bir standardı yoktur. Her ülkede önemli farklılıklar dikkati çekmektedir. Genel Cerrahi ve Plastik Cerrahi anabilim dallarının eğitim süreçleri, süreçleri ve içerikleri her ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bahsedilen bu farklılıkları gidermek, Avrupa Birliği ülkelerinde mezuniyet sonrası eğitim standartlarını oluşturmak amacıyla “European Board of Medical Specialists (UEMS)” birliği 1958 yılında beri çalışmalar yürütmektedir. Yaklaşık 35 ülkenin uzmanlık dernekleri ile birlikte çalışmalarını yürüten UEMS ve alt birimleri genel cerrahi ve plastik ve rekonstrüktif cerrahi ana dallarının eğitim müfredatlarını oluşturma yolunda çaba göstermektedir.

Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Ana Dalına ait eğitim standartları belirlenmiştir. Bu standartlar içinde yanık resüsitasyonu dahil her türlü yanık hastasına cerrahi müdahaleyi içeren ana başlıklar bu eğitim müfredatı içerisinde yer almıştır. (<http://admin.uems.net/uploadedfiles/1304.pdf>)

Genel Cerrahi ana dalı ile ilgili olarak ortak bir eğitim müfredatı oluşturulmamışsa da ana başlıklar içerisinde yanık tedavisi yer almamıştır. (<http://www.uemssurg.org/index.jsp?documentid=75CCC54D8BE477DCC12573A2003EA094&parent=AD7BE25CE8A3DE08C125734F005A2AC5&submenu=38D2A48D5539828EC12573A2005C042D&Submenu=3D87DD29AD804654C12573A2005C2A3C>). Ancak şu noktanın tekrar altını çizmekte fayda vardır ki Avrupa ülkelerinde yanık yaralanmaları çok değişik uzmanlık yapılanmaları içerisinde tedavi edilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde sağlık hizmetlerinin unumu ile ilgili standartlar ülke genelinde daha homojen bir dağılım göstermektedir. Kurumların eğitim programlarının oluşturulması ve denetlenmesinde “Acreditaion Council for Graduate Medical Education” oldukça aktif çalışan bir sivil kuruluştur. Buna göre cerrahide eğitim programı içerisinde yanık önemli bir yer tutmaktadır. Akut yanık hastasının izlem ve tedavisi, cerrahi tedavisi eğitimi zorunlu önemli bir başlıktır. Ayrıca asistanların/araştırma görevlerinin yanık ünitesi rotasyonu yapması bir gereklilik halindedir. (http://www.acgme.org/acWebsite/downloads/RRC_progReq/440_general_surgery_01012008_u08102008.pdf). Plastik Cerrahi de ise yanık hastasının geç dönem rekonstrüksiyonu önemli bir eğitim başlığıdır. Ayrıca akut yanık hastasının izlem ve tedavisinin öğrenimi bir zorunluluk değil ancak önerilen bir eğitim konusudur. (http://www.acgme.org/acWebsite/downloads/RRC_progReq/360_plastic_surgery_07012009.pdf)

Ülkemiz Uzmanlık Dernekleri'nin Görüşü

Ülkemizdeki Genel Cerrahi ve Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi ana dalları ile ilgili dernekler sırası ile Türk Cerrahi Derneği ve Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği'dir. Bilindiği gibi 2006 yılında Türk Cerrahi Derneği tarafından yayınlanan çekirdek eğitim programında yanığın erken dönem izlem ve tedavisi detayları ile tanımlanmıştır. Programa göre "yanık" genel cerrahi eğitiminin önemli ve ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmış durumdadır. Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği çekirdek eğitim müfredat taslağında yanık tedavisinde sadece resüsitasyondan bahsedilmekte ve daha çok cerrahi tedavisi tanımlanmaktadır. Şurası son derece açıktır ki her iki çekirdek eğitim müfredatı karşılaştırıldığında genel cerrahi eğitim müfredatının kapsamı çok daha geniş ve tanımlayıcıdır.

Sağlık Eğitimi Ve Sağlık Hizmeti Sunumunun Önemli Bir Tarafı Olan Sağlık Bakanlığı'nın Bu Konudaki Görüşleri (Eğitim Ve Hizmet Alanında Ayrı Ayrı Olmak Üzere)

Şunu kolaylıkla ve sevinerek dile getirebiliriz ki ülkemizde ilgiye muhtaç iki konu olan yanık tedavisi ve yoğun bakımlarla ilgili Sağlık Bakanlığı'nın son yıllarda önemli çabaları söz konusudur. Ülkemizde yoğun bakım yatak sayısı ve yoğun bakımcı denebilecek nitelikte hekim ve yoğun bakım hemşire sayısı oldukça yetersizdir. Önceliğin yetişmiş insan gücüne verilmesi gerekliliği düşünüldüğünde, ülkemizde yaklaşık 2000 dolayında yoğun bakım hekimine gereksinim var iken günümüzde bu sayı ancak 150 dolayındadır. Bu eksikliğin temel nedeni ülkemizde yoğun bakımın henüz bir eğitim dalı olarak tanımlanmamış olmasıdır. 18 Temmuz 2009'da yayınlanan Tıpta ve Dış Hekimliği'nde uzmanlık eğitimi yönetmeliğinde yoğun bakım eğitimi 3 yıl olarak tanımlanmış ve birkaç ana dal yanında cerrahi branşlardan sadece genel cerrahiye yan dal eğitim hakkı verilmiştir. Değişik gerekçelerle adli süreç taşıyan yönetmelik henüz işlerlik kazanmamıştır. Ancak yoğun bakım eğitiminin cerrahi branşlardan sadece genel cerrahiye tanındığı akılda tutulmalıdır.

Yanıkla ilgili olarak yine Sağlık Bakanlığı tarafından önemli adımlar atılmış, yanık ünitesi ve yanık merkezi tanımları yapılmıştır. Ülkemizin değişik yerlerinde yanık ünite ve merkezleri açılmakta olduğu görülmektedir. Bu merkezlerde verilen izlem ve tedavi kalitesinin iyi düzeyde olduğu söylenmese de umut vaat edici gelişmeler yaşanmaktadır. Yeni açılan ünite ve merkezlerin önemli bir kısmında sorumluluk genel cerrahi uzmanlarına verilmiş durumdadır.

Üniversite hastanelerindeki durum değişkenlik göstermektedir. Toplam 99 yanık yatağının olduğu üniversite hastanelerinde yanık hastaları genel cerrahi ve plastik ve rekonstrüktif cerrahi uzmanlarınca tedavi edilmektedir.

Sonuç olarak; hafif yanık hastalarının izlem ve tedavisi karmaşık değildir. Bu hastalar pratisyen hekimler tarafından da izlenebilir veya tedavi edilebilir. Ancak ağır yanık hastalarının izlem ve tedavi süreci oldukça karmaşıktır. Özellikle ağır yanıklı hastaların erken dönem tedavisi hemen tümüyle yoğun bakım bilgi ve deneyimi gerektirir. Bu dönemde yapılması gerektiği halde yapılmayan girişimler/tedaviler veya yapılmaması gerektiği halde yapılan girişimlerden hasta olumsuz etkilenmekte, belki de bu nedenle hayatını kaybedebilmektedir. Bu nedenle yanık asal olarak genel cerrahi uzmanlık eğitimi içerisinde verilmesi gereken ana konulardan biridir.

Türk Cerrahi Derneği yanık merkezlerinin sorumlularının genel cerrahi uzmanı olması gerektiğini düşünmektedir.